

Національний університет біоресурсів і природокористування України

Кафедра педагогіки

“ЗАТВЕРДЖУЮ”

Декан гуманітарно-педагогічного факультету

д. філолог. н., професор

_____ В. Д. Шинкарук

« » 06. 2020 р.

РОЗГЛЯНУТО І СХВАЛЕНО

на засідання кафедри педагогіки

Протокол №22 від «04» 06. 2020 р.

Завідувач кафедри

_____ Р. В. Сопівник

РОБОЧА ПРОГРАМА НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ

**ІСТОРІЯ ПЕДАГОГІКИ ТА РОЗВИТОК ВИЩОЇ ОСВІТИ
У ЗАРУБІЖНИХ КРАЇНАХ**

спеціальність	011 «Освітні, педагогічні науки»
спеціалізація	Педагогіка вищої школи
факультет	гуманітарно-педагогічний
Розробник	д. п. н., професор Васюк О. В.

Київ 2020

1. Опис навчальної дисципліни «Історія педагогіки та розвиток вищої освіти у зарубіжних країнах»

Галузь знань, напрям підготовки, спеціальність, спеціалізація, освітній ступінь		
Освітній ступінь	«Магістр»	
Спеціальність	011 «Освітні, педагогічні науки»	
Спеціалізація	«Педагогіка вищої школи»	
Характеристика навчальної дисципліни		
Вид	Нормативна	
Загальна кількість годин	120	
Кількість кредитів ECTS	4	
Кількість змістових модулів	4	
Курсовий проект (робота) <small>(якщо є в робочому навчальному плані)</small>	-	
Форма контролю	Іспит	
Показники навчальної дисципліни для денної та заочної форм навчання		
	денна форма навчання	заочна форма навчання
Рік підготовки	1	1
Семестр	1	1
Лекційні заняття	15 год.	10 год.
Практичні, семінарські заняття	15 год.	8 год.
Лабораторні заняття	- год.	- год.
Самостійна робота	90 год.	102 год.
Індивідуальні завдання	- год.	- год.
Кількість тижневих аудиторних годин для денної форми навчання:	2 год.	

2. Мета та завдання навчальної дисципліни

Мета дисципліни «Історія педагогіки та розвиток вищої освіти у зарубіжних країнах» – розкрити зв'язок між педагогічними ідеями теоретиків і практиків, спадкоємництво і новаторство в розробці й реалізації педагогічних ідей; надати теоретичні знання з основних парадигм, напрямків розвитку вищої освіти у світі; сформулювати вміння застосовувати набуті знання у майбутній педагогічній діяльності, творчо підходити до вирішення будь-якої освітянської проблеми.

Головна увага під час вивчення історії має приділятися проблемам, ідеям і внеску того чи іншого видатного педагога в теорію і практику навчання і виховання. При аналізі педагогічної проблеми у полі зору студента повинні бути соціально-історичні умови, які позначалися на світогляді й педагогічних поглядах того чи іншого вченого-педагога, зумовили його внесок у розробку теорії педагогічної науки. Важлива увага у курсі приділяється вивченню розгляду систем вищої освіти провідних країн світу.

Завданнями вивчення дисципліни є:

– забезпечити майбутніх викладачів знаннями з педагогічної спадщини

минулого, виходячи з принципу зв'язку історії та сучасності, на ґрунті зв'язку загальноісторичного процесу з історією педагогічної думки різних епох як складової частини цивілізації, культури і освіти поколінь;

- визначити роль корифеїв педагогіки минулого як засновників тих чи інших педагогічних течій або систем освіти і виховання;

- забезпечення педагогів знаннями про великий і цікавий досвід оновлення теорії і практики вищої освіти в різних країнах;

- визначення місця тих чи інших аспектів розвитку вищої освіти в системі педагогічного знання та практики;

- розвиток педагогічного мислення з використанням досвіду педагогіки.

Внаслідок вивчення дисципліни “Історія педагогіки та розвиток вищої освіти у зарубіжних країнах” студенти набувають *знань* із:

- понятійно-категоріального апарату; завдань та методології історії педагогіки;

- підходів щодо виникнення виховання;

- етапів становлення української народної педагогіки;

- умов зародження і розвитку шкільництва в Україні;

- особливостей організації та діяльності братських шкіл та перших українських вищих шкіл;

- козацької системи виховання;

- сутності культурно-національних рухів в Україні у ХІХ ст.;

- розвитку школи і педагогічної думки в Україні від найдавніших часів до сьогодення;

- просвітницької діяльності та педагогічні ідеї видатних вчених, письменників і громадських діячів;

- історико-педагогічної спадщини, внеску видатних учених-педагогів у теорію і практику навчання і виховання;

- основних праць корифеїв педагогіки минулого;

- сутності відродження національної школи, процесів розвитку освіти в умовах національного відродження, шляхів і засобів національного виховання дітей та молоді;

- основних тенденцій реформування та особливостей розвитку національних освітніх сучасних освітніх систем;

- соціально-економічних, культурологічних та етнопсихологічних факторів розвитку освіти в сучасному світі;

- систем та моделей підготовки педагогічних кадрів в сучасному світі, тенденцій в змінах систем педагогічної освіти та підвищення кваліфікації педагогічних кадрів;

- досвіду оновлення теорії і практики вищої освіти в різних країнах;

умінь:

- усвідомлено працювати з першоджерелом, визначати основну ідею праці;

- аналізувати педагогічні проблеми, дотримуючись принципу історизму, зв'язку теорії з практикою тощо;

- встановлювати і пояснювати взаємозв'язок педагогічних явищ і фактів, усвідомлюючи сучасну педагогічну дійсність;

- творчо використовувати цінні педагогічні ідеї минулого, зокрема відомих українських просвітителів, у практиці навчально-виховної роботи технікумів, коледжів, університетів;
- встановлювати і пояснювати взаємозв'язок педагогічних явищ і фактів, усвідомлюючи сучасну педагогічну дійсність;
- усвідомлювати рівні можливості та гендерні проблеми;
- усвідомлювати тенденції розвитку зарубіжної педагогічної освіти, а саме проблеми підвищення її академічного статусу, удосконалення механізму еволюції програм педосвіти, диверсифікацію психолого-педагогічної підготовки;
- аналізувати педагогічні проблеми вищої школи, порівнюючи їх вирішення педагогами різних країн та імплементувати позитивний досвід вищої освіти у національну систему.

Компетентностями, якими повинен володіти здобувач після вивчення дисципліни є:

- цінування та повага різноманітності та мультикультурності;
- здатність працювати автономно в міжнародному контексті;
- здатність аналізувати суспільно й особистісно значущі світоглядні проблеми, зберігаючи та примножуючи загальнолюдські та національні цінності.

3. Програма та структура навчальної дисципліни

- повного терміну денної (заочної) форми навчання;
- скороченого терміну денної (заочної) форми навчання;

ЧАСТИНА I. ІСТОРІЯ ПЕДАГОГІКИ

Змістовий модуль I.

Становлення виховання та освіти в Україні з найдавніших часів до XIX ст.

Тема лекційного заняття 1. Становлення виховання та освіти в Україні з найдавніших часів до XV ст.

Історія педагогіки, її основні категорії. Підходи щодо походження виховання. Українська народна педагогіка. Становлення виховання у східних слов'ян. Зародження писемності, розвиток шкільної освіти за часів Київської Русі. Педагогічна думка в Київській Русі. Літературно-педагогічна спадщина XI–XIII ст. Українське шкільництво у XIV–XV ст.

Тема лекційного заняття 2. Розвиток освіти і педагогічної думки в епоху українського Відродження та Козацької доби

Виникнення і розвиток шкіл в Україні. Братські школи, їхня роль у формуванні національної свідомості, науки та культури. Заснування перших українських академій. Острозька та Києво-Могилянська академії. Виховання і шкільництво Запорізької Січі. Українська педагогічна думка епохи Відродження.

Тема лекційного заняття 3. Особливості розвитку освіти і педагогічної думки в Україні кінця XVIII – першій пол. XIX ст.

Українське шкільництво кінця XVIII–першій пол. XIX ст. Національна освіта в Галичині, Буковині та Закарпатті. Культурно-національний рух в Україні у XIX ст. Просвітницька діяльність і педагогічні ідеї видатних вчених, письменників і громадських діячів.

Тема лекційного заняття 4. К. Ушинський – основоположник наукової педагогіки і реформи школи

Біографія К. Ушинського. Людина як предмет виховання з погляду К. Ушинського. Ідея народності виховання в творчості К. Ушинського. Проблеми морального виховання в педагогічній спадщині К. Ушинського. К. Ушинський про роль учителя у вихованні учнів. Дидактичні погляди К. Ушинського.

Змістовий модуль II.

Розвиток освіти та педагогічної думки у кін. XIX початку XX ст.

Тема лекційного заняття 1. Школа і педагогіка України другої пол. XIX – поч. XX ст.

Стан початкової і середньої школи та вищої освіти в Україні другої пол. XIX – поч. XX ст. Освіта в Українській державі (1917–1919 рр.) Ідеї національної освіти й виховання в Україні другої пол. XIX – поч. XX ст.

Тема лекційного заняття 2. Школа і педагогіка України у Радянський період (1920-80 рр.)

Характерні риси радянської тоталітарної школи і системи виховання. Національна освіта в 1920-ті рр. Уніфікація загальної освіти в 1930-ті рр. Шкільництво в роки Великої вітчизняної війни та після її закінчення. Розвиток освіти й педагогіки у 1960-1980-ті рр. Педагогічна діяльність і погляди П.Блонського, С.Шацького, Г.Ващенко та їхній вплив на розвиток української педагогіки. Педагогічна система А.Макаренка. Педагогічна діяльність і літературно-педагогічна спадщина В.Сухомлинського.

Тема лекційного заняття 3. Розвиток освіти незалежної України

1. Початок відродження національної школи. Закон України “Про освіту”. Державна національна програма “Освіта” (“Україна ХХІ ст.”). Розвиток шкільної освіти в умовах національного відродження України. Реформування вищої освіти. Утвердження шляхів і засобів національного виховання дітей та молоді.

ЧАСТИНА II. РОЗВИТОК ВИЩОЇ ОСВІТИ У ЗАРУБІЖНИХ КРАЇНАХ

Змістовий модуль I.

Реформування вищої освіти на сучасному етапі

Тема лекційного заняття 1. Соціально-економічні та політичні фактори розвитку освіти

Сутність глобалізації та інтернаціоналізації, їхній вплив на розвиток освіти. Світовий освітній простір. Вирішення проблем економічної ефективності освіти. Сучасний характер соціального попиту на освіту. Стратегії розвитку освіти в різних регіонах світу.

Тема лекційного заняття 2. Реформування освіти: стратегічні аспекти

Основні напрями розвитку та тенденції реформування освіти у світі. Сучасне розуміння понять “неграмотність” і “грамотність”. Орієнтація на неперервну освіту. Основні напрями розвитку професійної освіти. Підготовка педагогічних фахівців. Приватні навчальні заклади в системі неперервної освіти. Освіта дорослих у сучасному світі.

Тема лекційного заняття 3. Тенденції розвитку вищої освіти за кордоном

Розширення масштабів вищої освіти та кількісне зростання контингенту студентів. Подовження обов'язкової освіти. Урізноманітнення закладів вищої освіти. Розширення завдань вищих начальних закладів. Створення і розвиток нових університетів та інших ВНЗ. Зміни у вимогах та умовах праці викладачів ВНЗ. Нові тенденції в управлінні вищою освітою та її фінансуванні. Інтернаціоналізація (інтеграція) освіти. Проблема порівняння навчання і взаємовизнання дипломів. Гуманізація і гуманітаризація вищої освіти.

Змістовий модуль II.

Головні системи вищої освіти

Тема лекційного заняття 1. Формування та розвиток вищої освіти у провідних розвинутих країнах світу та в Україні

Вища освіта Сполучених Штатів Америки. Вища освіта Об'єднаного Королівства (UK). Вища освіта Італії. Вища освіта сучасної Іспанії. Вища освіта сучасної Франції. Вища освіта сучасної Японії. Вища освіта сучасної Німеччини. Вища освіта сучасної Польщі. Вища освіта сучасної Росії. Вища освіта сучасної України.

Назви змістових модулів і тем	Кількість годин								
	денна форма					заочна форма			
	тижні	усього	у тому числі			усього	у тому числі		
			л	с	с.р.		л	с	с.р.
1	2	3	4	5	6	7	8	9	10
Частина I. Історія педагогіки.									
Змістовий модуль I. Становлення виховання та освіти в Україні з найдавніших часів до XIX ст.									
Тема 1. Становлення виховання та освіти в Україні з найдавніших часів до XV ст.	1	6	1	1	4	8	2	-	6
Тема 2. Розвиток освіти і педагогічної думки в епоху українського Відродження та Козацької доби	2	8	2	2	4	6	-	-	6
Тема 3. Особливості розвитку освіти і педагогічної думки в Україні кінця XVIII – першій пол. XIX ст.	4	8	1	1	6	8	-	-	8
Тема 4. К.Ушинський – основоположник наукової педагогіки і реформи школи	5	8	1	1	6	8	-	2	6
Разом за змістовим модулем I		30	5	5	20	30	2	2	26
Змістовий модуль II. Розвиток освіти та педагогічної думки у кінці XIX початку XX ст.									
Тема 1. Школа і педагогіка України другої пол. XIX – поч. XX ст.	6	10	1	1	8	10	2	2	6
Тема 2. Школа і педагогіка України у Радянський період (1920-80 рр.)	7	10	2	2	6	10	2	1	7
Тема 3. Розвиток освіти незалежної України	10	10	1	1	8	10	1	1	8
Разом за змістовим модулем II		30	4	4	22	30	5	4	21
Частина II. Розвиток вищої освіти у зарубіжних країнах.									
Змістовий модуль 1. Реформування вищої освіти на сучасному етапі									
Тема 1. Соціально-економічні та політичні	11	9	1	1	7	10	1	1	8

фактори розвитку освіти.									
Тема 2. Реформування освіти: стратегічні аспекти	13	9	1	1	7	10	1	1	8
Тема 3. Найхарактерніші тенденції розвитку закордонної вищої освіти (системні процеси)	14	12	2	2	8	10	1	-	9
Разом за змістовим модулем I		30	4	4	22	30	3	2	25
Змістовий модуль II. Головні системи вищої освіти									
Тема 1. Формування та розвиток вищої освіти у провідних розвинутих країнах світу та в Україні	15	30	2	2	26	30	-	-	30
Разом за змістовим модулем II		30	2	2	26	30	-	-	30

4. Теми семінарських занять

№ п/п	Назва теми	Кількість годин
1	Виховання і навчання в Україні з найдавніших часів до XV ст. н. е.	1
2	Навчальні заклади та педагогічна думка в епоху Відродження та Козацької доби в Україні (XVI-XVIII ст.)	2
3	Освітні процеси кінця XVIII – першої пол. XIX ст. Розвиток демократичних педагогічних ідей українськими просвітителами першої половини XIX ст.	1
4	Педагогічна теорія К. Ушинського і її втілення в практику виховання і освіти	1
5	Питання освіти та виховання у творчій спадщині громадсько-політичних діячів України XIX – поч. XX ст. Освіта, шкільництво і педагогічна думка в Україні в 1917-1919 рр.	1
6	Розвиток освіти і педагогічної думки в Україні в роки Радянської влади. Педагогічна діяльність і провідні педагогічні ідеї А. Макаренка та В. Сухомлинського.	2
7	Відродження національної системи виховання, школи і педагогіки в період становлення незалежної України	1
8	Соціально-економічні та політичні фактори розвитку освіти в світі на початку XXI ст.	1
9	Реформи освіти в сучасному світі	1
10	Розвиток вищої освіти за кордоном	2
11	Розвиток вищої освіти у провідних розвинутих країнах світу	2

7. Контрольні питання, комплекти тестів для визначення рівня засвоєння знань студентів

НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ БІОРЕСУРСІВ І ПРИРОДОКОРИСТУВАННЯ УКРАЇНИ			
ОС «Магістр» Спеціальність «Освітні, педагогічні науки» («Педагогіка вищої школи»)	Кафедра педагогіки <hr/> 2020-2021 навч. рік	ЕКЗАМЕНАЦІЙНИЙ БІЛЕТ № 1 з дисципліни Історія педагогіки та розвиток вищої освіти у зарубіжних країнах	Затверджую Зав. кафедри <hr/> (підпис) Сопівник Р.В. _____ 2020 р.
Екзаменаційні запитання			
1. Організація та зміст навчання у перших школах Київської Русі.			
2. Охарактеризуйте системи вищої освіти Польщі.			
Тестові завдання різних типів			

1	Основними методами виховання підростаючої зміни у первісно-родовому суспільстві були:
1	показ, спостереження, змагання;
2	навіювання, спостереження, приклад однолітків;
3	показ, спостереження, посильна участь у праці;
4	спостереження, показ і багаторазові повторення різних дій.

2	Обряди виконували функції.....
---	--------------------------------

3	З наведеного переліку оберіть засоби і принципи народної педагогіки.
А. Засоби.	1. Природовідповідність.
Б. Принципи.	2. Рідна мова.
	3. Народність.
	4. Усна народна творчість.
	5. Гуманне ставлення до дитини.
	6. Народні іграшки.
	7. Виховання у праці.
	8. Забави.
	9. Послідовність.
	10. Обряди.
	11. Систематичність.
	12. Традиції.
	13. Активність дитини.
	14. Матеріальна культура народу.
	15. Емоційна основа виховання.
	16. Праця.

4	До наведених понять підберіть визначення:
Поняття:	Визначення:
1. Звичаї. 2. Обряд. 3. Традиції.	А. Виконання дій, що традиційно склалися у певному суспільстві. Наприклад, здійснювалося за допомогою аграрного календаря. Б. Це стереотипи поведінки, яких дотримуються спільності людей, соціальної групи за певних обставин, і які забезпечуються в незмінному вигляді протягом тривалого історичного періоду, передаючись із покоління до покоління. В. Завжди пов'язаний з переломним моментом в житті людини. Він

	акумулює в собі думки та почуття, які викликані виникненням, зміною чи закінченням важливого для людини суспільного зв'язку, а також відображає зміни зв'язку людини з природою і т. ін.
--	--

5 – форма домашнього виховання феодалної знаті.
---	---

6. Співвіднесіть системи вищої освіти до їх визначень.

Системи вищої освіти:	Визначення:
1. Бінарна;	А. Система вищої освіти, до складу якої входять лише університети (або частка інших вузів становить лічені проценти);
2. Унітарна;	Б. Заклади, склад яких складають спеціалізовані середні і вищі навчальні заклади;
3. Інтегровані університети.	В. Системи вищої освіти, де поряд з університетським сектором (найчастіше він домінує за кількістю студентів) існують досить численні спеціалізовані заклади, які приймають чималу частину молоді.

7. Структура освіти в Україні включає:

1	дошкільну освіту, загальну середню освіту, професійно-технічну освіту, вищу освіту;
2	дошкільну освіту, загальну середню освіту, професійно-технічну освіту, вищу освіту, післядипломну освіту, аспірантуру, докторантуру, самоосвіту;
3	післядипломну освіту, аспірантуру, докторантуру, самоосвіту;
4	освіту дорослих, післядипломну освіту.

7. За структурою, рівнем і змістом навчання вищі навчальні заклади поділяються на:

Країна:		Типи навчальних закладів:	
1	США;	А	Університети, технічні університети, загальноосвітні вищі школи-університети, вищі професійні училища, вищі технічні училища, педагогічні вищі училища, вищі училища богослов'я, вищі училища мистецтв і музики;
2	Великобританії;	Б	Заклади післясередньої освіти різного виду і напівпрофесійні школи з програмами тривалістю від 1 до 3 років та присудженням посвідчень низьких рівнів; місцеві й молодші коледжі з дворічними програмами; коледжі вільних мистецтв; загальноосвітні коледжі з присудженням диплома як бакалавра, так і магістра; нечисленна група, що включає незалежні професійні школи з бакалаврським (часто й магістерським) рівнем дипломів у царинах технології, мистецтв тощо; університети з правом підготовки докторів й усіма циклами навчання;
3	Франції;	В	Університети, педагогічні коледжі, 30 політехнічних інститутів;
4	Німеччині;	Г	Університети, „великі школи”, університетський технологічний інститут, секція вищих техніків, спеціалізована (вища) профшкола;
5	Японії;	Д	Університети, політехнічні і вищі технічні університети, медичні, економічні та сільськогосподарські академії; інститути, педінститути, вищі академії мистецтв, академії фізичного виховання, морські школи, теологічні академії, вчительські колегії, неурядові і приватні заклади, експериментальні технічні коледжі;
6	Польща.	Е	Університети та інститути.

8. Співвіднесіть сукупність викладачів, що є наявною у вищих навчальних закладах, до країни.

Країна:	Сукупність викладачів:
1.США;	А. Повні чи асоційовані професори, дослідники, професори за короткочасними контрактами, викладачі мов;
2.Великобританія;	Б. Професори, виконуючі обов'язки професорів, викладачі-заступники, викладачі-асистенти;
3.Італія;	В. Професори (еквівалент наших професорів і доцентів), лектори і асистенти;
4.Іспанія;	Г. Професорів, старших лекторів і лекторів;
5.Франція;	Д. Професори, асоційовані професори, професори-асистенти, інструктори, лектори;
6. Японія.	Е. Професорів, асоційованих професорів, асистентів професора і наукових співробітників.

10. Вищі Нормальні школи мають добру славу як кращі заклади підготовки:

1	адміністраторів широкого профілю;
2	інженерів;
3	викладачів ліцеїв і післясередніх закладів освіти;
4	юристів;
5	працівників соціальних служб.

_____ (Васюк О.В.)

8. Методи навчання

Словесні (розповідь, пояснення, лекційний метод), практичні (вправа, практична робота), наочні (ілюстрування, демонстрування, самостійне спостереження); моделювання; порівняння; дискусія; мозковий штурм; кейс-метод; вирішення професійних ситуацій; робота в парах.

9. Методи контролю

Навчальні досягнення студентів перевіряються з використанням поточного і підсумкового контролю.

Для контролю засвоєння навчального матеріалу у рамках аудиторної роботи проводиться усне опитування, перевіряється виконання домашнього завдання студентами, проводяться поточне тестування.

У кінці кожного модуля проводяться модульні контрольні роботи.

У кінці семестру студенти пишуть підсумкову контрольну роботу (іспит).

10. Розподіл балів, які отримують студенти. Оцінювання студента відбувається згідно з положенням «Про екзамени та заліки у НУБіП України» від 27.12.1019 р. табл. 1.

Оцінка національна	Оцінка ЄКТС	Визначення оцінки ЄКТС	Рейтинг студент, бали
Відмінно	F	ВІДМІННО - відмінне виконання лише з незначною кількістю помилок	90-100
Добре	B	ДУЖЕ ДОБРЕ - вище середнього рівня з кількома помилками	82-89
	C	ДОБРЕ - в загальному правильна робота з певною кількістю грубих помилок	74-81
Задовільно	D	ЗАДОВІЛЬНО - непогано, але зі значною кількістю недоліків	64-73
	E	ДОСТАТНЬО - виконання задовольняє мінімальні критерії	60-63
Незадовільно	FX	НЕЗАДОВІЛЬНО - потрібно попрацювати перед тим, як отримати залік	35-59
	F	НЕЗАДОВІЛЬНО - необхідна серйозна подальша робота	01-34

Для визначення рейтингу студента (слухача) із засвоєння дисципліни R дис (до 100 балів) одержаний рейтинг з атестації (до 30 балів) додається до рейтингу студента (слухача) з навчальної роботи R НР (до 70 балів): $R_{\text{дис}} = R_{\text{НР}} + R_{\text{ат}}$.

11. Методичне забезпечення

Навчально-методичний комплекс, база тестових завдань.

12. Рекомендована література до частини I «Історія педагогіки»

Базова

1. Васюк О. В. Історія педагогіки та освіти в Україні : підручн. Київ : ЦП «Компринт», 2019. 519 с.
2. Васюк О. В. Методичні рекомендації з дисципліни «Історія педагогіки та освіти в Україні» для підготовки фахівців за ОПП 015 «Професійна освіта» (015.18 «Технологія виробництва і переробки продуктів сільського господарства»). Київ : ТОВ «ЦП «Компринт», 2019. 92 с.
3. Васюк О. В. Теорія і історія соціального виховання : підруч. Київ : ЦП «Компринт», 2018. 419 с.
4. Васюк О. В., Сопівник І. В. Історія української педагогіки і освіти : навч. посіб.-хрестоматія. 2-ге вид., доп. і перероб. Ніжин : ПП Лисенко М. М., 2015. 644 с.
5. Довідник для педагога-аграрника : навч. вид. Укладачі : О. В. Васюк, С. В. Виговська. Ніжин : ПП Лисенко М.М., 2014. 444 с.
6. Історія української педагогіки і освіти : навч. посіб.-хрестоматія. Укладачі О. В. Васюк, І. В. Сопівник. Київ : НАКККіМ, 2011. 600 с.
7. Лузан П. Г., Васюк О. В., Бернова О. М. Історія педагогіки та освіти в Україні : навч. посіб. Київ : ДАКККіМ, 2007. 302 с.
8. Лузан П. Г., Васюк О. В. Історія педагогіки та освіти в Україні : навч. посіб. Київ : НАКККіМ, 2010. 296 с.
9. Сопівник Р. В., Васюк О. В., Сопівник І. В. Історія національної педагогіки : довідник. Київ : ДАКККіМ, 2011. 236 с.
10. Хрестоматія з історії вітчизняної педагогіки. Укладачі О. В. Васюк, І. В. Сопівник. Київ : ДАКККіМ, 2010. 600 с.

Допоміжна

1. Алексюк А. М. Педагогіка вищої освіти України. Історія. Теорія : підручник. Київ : Либідь, 1998. 560 с.
2. Алексюк А. Н., Савенок Г. Г. Педагогические взгляды Н. И. Пирогова. *Пирогов Н. И. Избранные педагогические сочинения*. М. : Педагогика, 1985. 496 с.
3. Алчевська Х. Д. Передуманное и пережитое. *Антология педагогической мысли Украинской ССР*. М. : Педагогика, 1988. С. 258–264.
4. Андреева О. Формування позитивного професійного іміджу майбутнього вчителя на основі педагогічної системи В. О. Сухомлинського. *Молодь і ринок*. 2014. № 8 (115). С. 132–136.
5. Антология педагогической мысли Древней Руси и Русского государства XIV–XVII вв. Ред. С. Ф. Егоров и др. М. : Педагогика, 1985. 367 с.
6. Антология педагогической мысли России второй половины XIX – начала XX вв. М. : Педагогика, 1990. С. 38–70.
7. Антология педагогической мысли Украинской ССР. Сост. Н. П. Калиниченко и др. М. : Педагогика, 1988. 640 с.
8. Аркас М. М. Історія України-Русі. Київ : Вища шк., 1990. 395 с.

9. Бабишин С. Д. Школа та освіта Давньої Русі (IX – першої половини XIII ст.). Київ : Вища шк., 1973. 88 с.
10. Бабишин С. Д. Школи Запорізької Січі. *Радянська школа*. 1991. № 6.
11. Багалій Д. Історія Слобідської України. Харків : Основи, 1990. 255 с.
12. Баханов К. Державний стандарт загальної середньої освіти: шляхи вдосконалення. *Рідна школа*. 2006. № 6. С. 6–7.
13. Березівська Л. Д. Реформування шкільної освіти в Україні у XX столітті: монографія. Київ : Богданова А. М., 2008. 406 с.
14. Беринда П. Із «Лексикона...». *Історія української школи і педагогіки* : хрестоматія. Упорядник О. О. Любар. Київ : Знання, 2003. С. 84–86.
15. Беленька Г. Педагогічні погляди Михайла Драгоманова у дзеркалі сучасності. *Витоки педагогічної майстерності*. 2015. Вип. 15. С. 72–76.
16. Бодруг Н. Роль педагогічної майстерності вчителя в умовах реалізації Болонського процесу. *Проблеми підготовки сучасного вчителя*. 2011. № 4 (Ч. 1). С. 292–297.
17. Брайчевський М. Запровадження християнства на Русі. Київ : Наук. думка, 1989. 294 с.
18. Бугайцева Г. М. Проблеми виховання молодого покоління у творчій спадщині Григорія Ващенка : автореф. дис. ... канд. пед. наук : 13.00.01 – загальна педагогіка та історія педагогіки. Київ, 2000. 15 с.
19. Булашев Г. О. Український народ у своїх легендах, релігійних поглядах і віруваннях. Космогонічні українські народні погляди та вірування. Київ : Довіра, 1992. 416 с.
20. Варкалець О. На традиціях народної педагогіки. Моральне виховання в західноукраїнських братських школах (XVI–XVII ст.). *Рідна школа*. 1997. № 7–8.
21. Васюк О. В., Сопівник І. В. Історія української педагогіки і освіти : навч. посіб.-хрестоматія. 2-ге вид., доп. і перероб. Ніжин : ПП Лисенко М. М., 2015. 644 с.
22. Васюк О., Виговська С. Образ учителя у творчості Івана Франка. *Комунікативний дискурс: наукова рецепція і стратегії дослідження* : матеріали всеукр. наук.-практ. конф., (Київ, 07–08 квіт. 2016 р.). Київ : Міленіум, 2016. С. 17–18.
23. Васюк О., Виговська С. Педагогічна діяльність М. Грушевського. *Феномен Михайла Грушевського як державного діяча, науковця, громадянина (до 150-річчя від дня народження)* : зб. матеріалів міжнар. наук.-практ. конф., (Київ, 19–20 трав. 2016 р.). Київ : Міленіум, 2016. С. 133–134.
24. Ващенко Г. Виховання волі і характеру : підручник для педагогів. Київ : Школяр, 1999. 385 с.
25. Ващенко Г. Виховний ідеал: підручник для педагогів, виховників, молоді і батьків. Полтава : Полтавський вісник, 1994. 191 с.
26. Ващенко Г. Вибрані педагогічні твори. Дрогобич : Відродження, 1997. 214 с.
27. Веркалець М. М. Педагогічні ідеї Б. Грінченка. Київ : Знання, 1990. 48 с.
28. Вишенський І. Твори. Київ : Дніпро, 1986. 247 с.

29. Від першої особи. Діалоги про освіту. Київ : Ред. газети з упр. освітою, 2002. С. 39
30. Галузинський В. М., Євтух М. Б. Педагогіка: теорія та історія. Київ : Вища шк., 1995. 237 с.
31. Герасименко С. Ю. Науково-педагогічна та просвітницька діяльність Михайла Грушевського (1894–1917 рр.): дис. ... канд. пед. наук : 13.00.01. Дрогобич, 2012. 235 с.
32. Гергуль С. М. Принципи самоосвітньої діяльності вчителя у педагогіці В. О. Сухомлинського. *Вісник Чернігівського національного педагогічного університету*. Серія : Педагогічні науки. 2014. Вип. 119. С. 43–46.
33. Гніда Т. Б. Творче використання ідей видатного педагога А. С. Макаренка в сучасних умовах у роботі з важковиховуваними учнями молодшого шкільного віку. *Педагогіка формування творчої особистості у вищій і загальноосвітній школах*. 2013. Вип. 29. С. 423–428.
34. Гончаров Н. К. К. Д. Ушинський – великий педагог-гуманіст (до 150-річчя з дня народження). Київ : Знання, 1974. 56 с.
35. Грабовський П. А. Деяко про освіту на Україні. *Історія української школи і педагогіки* : хрестоматія. Упорядник О. О. Любар. Київ : Знання, 2003. С. 351–353.
36. Гриценко М. С. Нариси з історії школи в Українській РСР. Київ : Рад. шк., 1966. 260 с.
37. Грінченко Б. Д. Якої нам треба школи. *Історія української школи і педагогіки* : хрестоматія. Упорядник О. О. Любар. Київ : Знання, 2003. С. 293–300.
38. Грушевський М. С. Иллюстрированная история Украины. Донецк : Кярп, 2002. 768 с.
39. Грушевський М. С. Про українську мову і українську школу. Київ : Веселка, 1991. 46 с.
40. Грушевський М. С. Шкільна мова. *Історія української школи і педагогіки* : хрестоматія. Упорядник О. О. Любар. Київ : Знання, 2003. С. 370–371.
41. Декларація Народного комісаріату УРСР про соціальне виховання дітей. 1.07.1920. *Антологія педагогічної думки Української ССР*. М. : Педагогіка, 1988. С. 306–310.
42. Державна національна програма «Освіта». *Історія української школи і педагогіки* : хрестоматія. Упорядник О. О. Любар. Київ : Знання, 2003. С. 641–666.
43. Державна програма «Вчитель». *Освіта України*. 2002. 2 квітня. № 27 (323). С. 2–3.
44. Джури́нський А. Н. История педагогики : [учеб. пособ. для студентов педвузов]. М. : Гуманит. изд. центр ВЛАДОС, 2000. 432 с.
45. Дзеверін О. Г. Видатний педагог: передмова до зібрання творів В. О. Сухомлинського. *Вибрані твори* : у 5-ти т. Т. 1. Київ : Рад. шк., 1976.
46. Довгодько Т. Адаптація іноземних студентів до освітнього середовища України. *Педагогіка і психологія професійної освіти*. 2013. № 2. С. 114–120.
47. Довженко Т. О. Питання педагогічної просвіти батьків у спадщині вітчизняних педагогів першої половини ХХ століття. *Педагогіка формування*

творчої особистості у вищій і загальноосвітній школах. 2013. Вип. 31 (84). С. 31–38.

48. Драгоманов М. П. Листи на Наддніпрянську Україну. *Історія української школи і педагогіки* : хрестоматія. Упорядник О. О. Любар. Київ : Знання, 2003. С. 284–286.

49. Дроб'язко П. І. Українська національна школа : витоки і сучасність : посіб. Київ : Академія, 1997. 181 с.

50. Духнович О. В. Народна педагогія. *Історія української школи і педагогіки* : хрестоматія. Упорядник О. О. Любар. Київ : Знання, 2003. С. 200–205.

51. Енциклопедія освіти. Академія пед. наук України ; головний ред. В. К. Кремінь. Київ : Юрінком Інтер, 2008. 1040 с.

52. Жаданова О. М. Праця як один із чинників духовно-морального виховання у творчості К. Д. Ушинського. *Духовність особистості: методологія, теорія і практика*. 2011. № 2 (43). С. 38–45.

53. Жупанін С. І. Народознавча педагогіка Олександра Духновича. *Рідна школа*. 1992. № 9–10.

54. Жураковский Г. Е. Педагогические идеи А. С. Макаренко. М. : Изд-во Акад. пед. наук РСФСР, 1963. 328 с.

55. Загальноосвітні навчальні заклади України на початок 2009/10 навчального року. *Статистичний бюлетень*. [Держ. ком. статистики України. Ред. О. Г. Осауленко]. Київ : ІВЦ Держкомстату України, 2010. С. 13.

56. Зайченко І. В. Історія педагогіки : у двох книгах. Книга II. Школа, освіта і педагогічна думка в Україні : [навч. посіб. для студентів вищ. навч. закладів]. Київ : Видав. дім «Слово», 2010. 1032 с.

57. Закон України «Про загальну середню освіту». *Історія української школи і педагогіки* : хрестоматія. Упорядник О. О. Любар. Київ : Знання, 2003. С. 667–668.

58. Закон України «Про освіту». *Історія української школи і педагогіки* : хрестоматія. Упорядник О. О. Любар. Київ : Знання, 2003. С. 615–641.

59. Замалеев А. Ф., Зоц В. А. Мыслители Киевской Руси. Київ : Вища шк., 1987. 183 с.

60. Збірник нормативних документів щодо організації навчального процесу у вищих навчальних закладах : [проект] / М-во освіти і науки України ; [за заг. ред. В. Д. Шинкарука ; уклад. : Л. О. Омелянович та ін.]. Київ, 2008. 199 с.

61. История педагогики и образования. От зарождения воспитания в первобытном обществе до конца XX в. : учеб. пособ. для учебных заведений. Под ред. А. И. Пискунова. 2-е изд., испр. и доп. М. : Сфера, 2004. 510 с.

62. Ісаєвич Я. Д. Братства та їх роль у розвитку української культури XVI–XVII ст. Київ : Наук. думка, 1966. 251 с.

63. Ісаєвич Я. Д. Освітній рух в Україні XVII ст.: східна традиція і західні впливи. *Київська старовина*. 1995. № 1.

64. Історія педагогіки. За ред. М. С. Гриценка. Київ : Вища шк., 1973. 447 с.

65. Історія української школи і педагогіки : хрестоматія. Упорядник О. О. Любар. Київ : Знання, 2003. С. 209–262.

66. Каменєва Н. С. Розвиток спадщини А. С. Макаренка про виховання особистості в колективі. *Вісник Житомирського державного університету*. Серія : Педагогічні науки. 2009. Вип 47. С. 160–163.
67. Каптерев П. Ф. История русской педагогики (об Ушинском). *Педагогика*. 1996. № 2.
68. Клімашевська О. А. Педагогічна спадщина Б. Грінченка в практичній роботі Олексіївської неповної середньої школи № 21 ім. Б. Д. Грінченка. *Освіта на Луганщині*. 1997. № 3. С. 73–78.
69. Кметь М. Козацька магія. *Освіта*. 1990. 27 липня.
70. Книга вчить як на світі жить. Книга для читання з народознавства. Суми : [б. в.], 1996. С. 5–36.
71. Коваленко Г. Українська історія. Львів, 1912. С. 85–115.
72. Коваль О. І., Ярошенко Л. І. Взаємозв'язок колективу та особистості в досвіді В. Сухомлинського. *Педагогічна спадщина А. С. Макаренка та В. О. Сухомлинського: історія та сучасність* : матеріали обласних педагогічних читань (м. Херсон, 15 березня 2013 р.). Херсон, 2013. С. 41–46.
73. Ковальчук В. І. Ідеї народності у спадщині К. Д. Ушинського у вимірах сучасної освіти. *Матеріали Міжн. наук.-практ. конф.* (20–21 лютого 2014 року, м. Київ). Київ. С. 210–219.
74. Коломієць Л. І. Історіографічні аспекти професійної підготовки вчителя початкових класів до забезпечення наступності навчання. *Педагогічні науки*. 2012. Вип. 20. С. 109–114.
75. Комінарець Т. В. Гуманістичне виховання у педагогіці А. Макаренка та В. Сухомлинського. *Педагогічна спадщина А. С. Макаренка та В. О. Сухомлинського: історія та сучасність* : матеріали обласних педагогічних читань (м. Херсон, 15 березня 2013 р.). Херсон, 2013. С. 46–52.
76. Концепція національного виховання. *Освіта*. 1996. 7 серпня.
77. Концепція національної системи. *Історія української школи і педагогіки* : хрестоматія. Упорядник О. О. Любар. Київ : Знання, 2003. С. 721–734.
78. Концепція середньої загальноосвітньої школи України. Київ : [б. в.], 1991.
79. Костомаров М. І. Дві руські народності. *Історія української школи і педагогіки* : хрестоматія. Упорядник О. О. Любар. Київ : Знання, 2003. С. 177–180.
80. Кравець В. П. Історія української школи і педагогіки. Тернопіль, 1994. С. 4–25.
81. Кузь В. Г., Руденко Ю. Д., Губко О. Т. Українська козацька педагогіка і духовність. Умань : [б. в.], 1995. 116 с.
82. Кузь В. Г., Руденко Ю. Д., Сергійчук З. О. Основи національного виховання. Київ : 1993. 152 с.
83. Куліш П. О. Листи з хутора. *Історія української школи і педагогіки* : хрестоматія. Упорядник О. О. Любар. Київ : Знання, 2003. С. 181–187.
84. Левківський М. В. Історія педагогіки : підруч. Київ : Центр навч. літ-ри, 2003. 360 с.
85. Литвиненко І. О. Виховання громадської свідомості старших дошкільників у педагогічній спадщині В. О. Сухомлинського. *Педагогічна*

спадщина А. С. Макаренка та В. О. Сухомлинського: історія та сучасність : матеріали обласних педагогічних читань (м. Херсон, 15 березня 2013 р.). Херсон, 2013. С. 58–62.

86. Лордкипанидзе Д. О. Педагогическое учение К. Д. Ушинского. Тбилиси : Изд-во Тбилисского ун-та, 1974. 441 с.

87. Лубенець Т. Педагогические беседы. *Антология педагогической мысли Украинской ССР*. М. : Педагогика, 1988. С. 324–335.

88. Любар О. О. Стельмахович М. Г., Федоренко Д. Т. Історія української школи і педагогіки: навч. посіб. За ред. О. О. Любара. Київ : Знання КОО, 2003. 456 с.

89. Любар О. О. Школа на Правобережній Україні (друга половина XVII–XVIII ст.). *Радянська школа*. 1991. № 2, 3, 4.

90. Любар О. О., Федоренко Д. Т. Історія педагогічної думки і освіти в Україні. Ч. 1 : Дохристиянський період. Київ, 1993. 110 с.

91. Макаренко А. С. Деякі висновки з мого педагогічного досвіду. *Історія української школи і педагогіки* : хрестоматія. Упорядник О. О. Любар. Київ : Знання, 2003. С. 465–469.

92. Макаренко А. С. Лекції про виховання дітей. Київ : Рад. шк., 1948. 91 с.

93. Макаренко А. С. Методика організації виховного процесу. Київ : Рад. шк., 1951. 100 с.

94. Макаренко А. С. Педагогические сочинения : в 8 т. М. : Педагогика. Т. 4. 1984. С. 236–369.

95. Маловідомі першоджерела української педагогіки (друга половина XIX – XX століття) : хрестоматія. Упорядник Л. Д. Березівська та ін. Київ : Наук. Світ, 2003. 418 с.

96. Машталер О. В. Педагогічна і освітня діяльність О. В. Духновича. За ред. О. Р. Мазуркевич. Київ : Рад. шк., 1966. 148 с.

97. Медвідь Л. А. Історія національної освіти і педагогічної думки в Україні : навч. посіб. Київ : Вікар, 2003. 335 с.

98. Мединский Е. М. Братские школы Украины и Белоруссии в XVI–XVII ст. и их роль в воссоединении Украины с Россией. Киев : Изд-во Акад. пед. наук РСФСР, 1958. 176 с.

99. Микитась В. Давньоукраїнські студенти і професори. Київ : Абрис, 1994. 287 с.

100. Митюрлов Б. Н. Проблема формирования личности в трудах отечественных проветителей XVI–XVII вв. *Советская педагогика*. 1983. № 9.

101. Митюрлов Б. Н. Развитие педагогической мысли на Украине в XVI–XVII вв. Киев : Рад. шк., 1968. 211 с.

102. Мицько І. З. Острозька слов'яно-греко-латинська академія. Київ : Наук. думка, 1990. 190 с.

103. Муравицька М. Апостол правди і науки. Концепція національної освіти М. П. Драгоманова. *Рідна школа*. 1996. № 4. С. 5–7.

104. Мухін М. І. Педагогічні погляди і освітня діяльність Х. Д. Алчевської. Київ : Вища шк., 1979. 284 с.

105. Нариси з історії розвитку педагогічної думки : навч. посіб. Укладачі С. О. Сисоєва, І. В. Соколова. Київ : Центр навч. літ-ри, 2003. 308 с.
106. Нариси історії українського шкільництва (1905–1933 рр.) : навч. посіб. За ред. О. В. Сухомлинської та ін. Київ : Заповіт, 1996. 304 с.
107. Науменко Ф. І. Школа Київської Русі. Львів : Львівський держ. ун-т ім. І. Франка, 1965. 216 с.
108. Національна доктрина розвитку освіти. *Історія української школи і педагогіки* : хрестоматія. Упорядник О. О. Любар. Київ : Знання, 2003. С. 668–704.
109. Неживий О. І. Для рідного слова. Творча спадщина Б. Грінченка і проблеми національного виховання. Луганськ : [б. в.], 1994. 191 с.
110. Нежинский Н. П. А. С. Макаренко и педагогика школы. Киев : Рад. шк., 1976. 261 с.
111. Огієнко І. І. Наука про рідномовні обов'язки. *Історія української школи і педагогіки* : хрестоматія. Упорядник О. О. Любар. Київ : Знання, 2003. С. 375–377.
112. Огієнко І. І. Українська культура. Київ : Вид-во книгарні Є. Череповського, 1992. 272 с.
113. Олійник М. Родовід. *Радянська школа*. 1989. № 7. С. 84.
114. Олійник О. С. Козацька читанка. *Радянська школа*. 1989. № 4.
115. Основні засади розвитку вищої освіти України в контексті Болонського процесу (документи і матеріали 2003–2004 рр.). [за ред. В. Кременя; авт. кол. : М. Степко та ін.]. Тернопіль : Вид-во ТДПУ ім. В. Гнатюка, 2004. 147 с.
116. Основні напрями реформи загальноосвітньої і професійної школи. *Історія української школи і педагогіки* : хрестоматія. Упорядник О. О. Любар. Київ : Знання, 2003. С. 511–513.
117. Острянин Д. Х. Світогляд М. О. Максимовича. Київ : Держполітвидав, 1960. 165 с.
118. Очерки истории школы и педагогической мысли народов СССР (XVIII – первая половина XIX вв.). Отв. ред. М. Ф. Шабаева. М. : Педагогика, 1973. С. 399–418.
119. Очерки истории школы и педагогической мысли народов СССР с древнейших времен до конца XVII в. Отв. ред. Э. Д. Днепров. М. : Педагогика, 1989. 445 с.
120. Очерки истории школы и педагогической мысли народов СССР, 1917–1941 гг. М. : Педагогика, 1980. 456 с.
121. Памятники литературы Киевской Руси: IX – начало XII вв. М. : Худ. лит-ра, 1978. 602 с.
122. Памятники литературы Киевской Руси: XII век. М. : Худ. лит-ра, 1980. 707 с.
123. Паращенко Л. Державний стандарт базової та повної середньої освіти в Україні як механізм розвитку національної освітньої системи. *Вісник Національної академії державного управління при Президентові України*. Соціальна і гуманітарна політика. 2011/2. № 4. С. 258–264.
124. Пирогов М. І. Питання життя. *Історія української школи і педагогіки* : хрестоматія. Упорядник О. О. Любар. Київ : Знання, 2003. С. 205–209.

125. Полоцький С. «Обід душевний» і «Вечеря душевна». *Історія української школи і педагогіки*: хрестоматія. Упорядник О. О. Любар. Київ: Знання, 2003. С. 95–100.
126. Поучення Володимира Мономаха. *Історія української школи і педагогіки*: хрестоматія. Упорядник О. О. Любар. Київ: Знання, 2003. С. 40–42.
127. Прокопович Ф. Духовний регламент. *Історія української школи і педагогіки*: хрестоматія. Упорядник О. О. Любар. Київ: Знання, 2003. С. 114–122.
128. Прокопович Ф. Філософські твори. У 3-х т. Київ: Наук. думка, 1979.
129. Проскура О. В. Біля джерел української педагогічної думки. С. Русова. *Вибрані педагогічні твори*. Київ: Освіта, 1996. С. 5–33.
130. Розвиток народної освіти і педагогічної думки на Україні: нариси (X–поч. XX ст.). За ред. М. Д. Ярмаченка. Київ: Рад. шк., 1991. 381 с.
131. Романов Б. А. Люди и нравы Древней Руси. М.-Ленинград: [б. и.], 1966. 24 с.
132. Руденко Т. І. Образ рідного слова в спадщині Василя Сухомлинського. *Педагогічна спадщина А. С. Макаренка та В. О. Сухомлинського: історія та сучасність*: матеріали обласних педагогічних читань (м. Херсон, 15 березня 2013 р.). Херсон, 2013. С. 111–117.
133. Руденко Ю. В., Руденко В. Виховання в учнів лицарської духовності. *Рідна школа*. 1996. № 7. С. 51–55.
134. Русова С. Ф. Нова школа. С. Ф. Русова. *Вибрані педагогічні твори*: у 2-х т. Київ: Освіта, 1996. С. 207–218.
135. Савинець В. К. Іван Франко і сучасна йому педагогічна думка в Галичині. Львів: Вид-во Львів. ун-ту, 1961. 91 с.
136. Савчин І. Львівське Братство. Київ: Рад. письменник, 1990. 254 с.
137. Сбруєва А. А., Рисіна М. Ю. Історія педагогіки у схемах, картах, діаграмах: навч. посіб. Суми: СумДПУ, 2000. 208 с.
138. Семчишин М. Тисяча років української культури. 2-е вид. Київ: Друга рука: МП Фенікс, 1993. 550 с.
139. Сисоєва С. О., Соколова С. О. Нариси з історії розвитку педагогічної думки: навч. посіб. Київ: Центр навч. літ-ри, 2003. 308 с.
140. Сірополко С. Історія освіти на Україні. Київ: Наук. думка, 2002. 912 с.
141. Сковорода Г. С. Байки Харківські. *Історія української школи і педагогіки*: хрестоматія. Упорядник О. О. Любар. Київ: Знання, 2003. С. 134–136.
142. Сковорода Г. С. Вдячний Єродій. *Історія української школи і педагогіки*: хрестоматія. Упорядник О. О. Любар. Київ: Знання, 2003. С. 122–129.
143. Скуратівський В. Т. Берегиня. Київ: Рад. письменник, 1987. 278 с.
144. Скуратівський В. Т. Посвіт. Київ: Молодь, 1988. 172 с.
145. Славинецький Є. Громадянство звичаїв дитячих. *Історія української школи і педагогіки*: хрестоматія. Упорядник О. О. Любар. Київ: Знання, 2003. С. 61–65.
146. Слюсаренко Н. В. Василь Сухомлинський і система трудового виховання учнів Павлівської школи. *Педагогічна спадщина А. С. Макаренка та В. О. Сухомлинського: історія та сучасність*: матеріали обласних педагогічних читань (м. Херсон, 15 березня 2013 р.). Херсон, 2013. С. 128–131.

147. Смаль В. З. Педагогічні ідеї І. Франка. Київ : Рад. шк., 1966. 187 с.
148. Соловейчик С. Час ученичества. М. : Дет. лит-ра, 1972. 256 с.
149. Соціологічне дослідження «Система освіти в оцінках громадян України». Київ : Нічлава, 2007. С. 107–111.
150. Статистичний збірник : Загальноосвітні, позашкільні, дошкільні та професійно-технічні навчальні заклади (1996–2000). Київ : Компас, 2001. С. 196.
151. Статут Львівської братської школи 1586 року. Порядок шкільний. *Історія української школи і педагогіки* : хрестоматія. Упорядник О. О. Любар. Київ : Знання, 2003. С. 91–95.
152. Стельмахович М. Г. Народна педагогіка. Київ : Рад. шк., 1985. 312 с.
153. Стратий Я. М., Литвинов В. Д., Андрушко В. А. Описание курсов философии и риторики профессоров Киево-Могилянской академии. Киев : Наук. думка, 1982. 347 с.
154. Струманський В. П. Педагогіка народно-побутового життя української людності. *Рідна школа*. 1996. № 9.
155. Струминский В. Я. Очерки жизни и педагогической деятельности К. Д. Ушинского. М. : Учпедгиз, 1960. 348 с.
156. Сухомлинский В. Моя педагогическая вера. *Юность*. 1968. № 9. С. 74–75.
157. Сухомлинский В. А. О воспитании. М., 1979. 470 с.
158. Сухомлинский В. А. Рождение гражданина. М. : Мол. гвардия, 1971. 336 с.
159. Сухомлинский В. О. Вибрані твори в 5 томах. Т. 3. Київ : Рад. школа, 1977. 670 с.
160. Сухомлинський В. О. Павлиська середня школа. *В. О. Сухомлинський. Вибрані твори в 5 томах*. Т. 4. Київ: Рад. шк. 1976. С. 7–390.
161. Сухомлинський В. О. Проблеми виховання всебічно розвиненої особистості. *В. О. Сухомлинський. Вибрані твори в 5 томах*. Т. 1. Київ : Рад. шк. 1976. С. 5–502.
162. Сухомлинський В. О. Серце віддаю дітям. *В. О. Сухомлинський. Історія української школи і педагогіки* : хрестоматія. Упорядник О. О. Любар. Київ : Знання, 2003. С. 526–540.
163. Сухомлинський В. О. Сто порад вчителю. Київ : Рад. шк., 1988. 304 с.
164. Сявавко Є. І. Українська етнопедагогіка в її історичному розвитку. Київ : Наук. думка, 1974. 151 с.
165. Терлецький В. Костянтин Ушинський, його предки і нащадки. *Освіта*. 1991. 21 листопада.
166. Ткачук В. Феномен козацької республіки. *Рідна школа*. 1995. № 6.
167. Тюльпа Т. Провідні концепції естетичного виховання підростаючого покоління в Україні (1917–1937 рр.) як засіб засвоєння соціокультурного досвіду. *Психолого-педагогічні проблеми сільської школи*. 2012. Вип. 42. С. 170–195.
168. Українка Л. Волинські образки. *Історія української школи і педагогіки* : хрестоматія. Упорядник О. О. Любар. Київ : Знання, 2003. С. 334–339.
169. Українська культура : лекції. За ред. Д. Антонович. Київ : Либідь, 1993. 588 с.

170. Ушинський К. Д. Питання про народні школи. К. Д. Ушинський. *Вибрані педагогічні твори*. В 2 т. Т. 2. Київ : Рад. шк., 1983. С. 56–63.
171. Ушинський К. Д. Про виховання розуму. К. Д. Ушинський. *Твори*. В 6 т. Т. 6. Київ : Рад. шк., 1955. С. 371–379.
172. Ушинський К. Д. Про народність у громадському вихованні К. Д. Ушинський. *Вибрані педагогічні твори*. В 2-х т. Т. 1. Київ : Рад. шк., 1983. С. 43–103.
173. Ушинський К. Д. Рідне слово. К. Д. Ушинський. *Вибрані педагогічні твори*. В 2 т. Т. 1. Київ : Рад. шк., 1983. С. 121–133.
174. Федоренко Д. Г. Шевченко і народна педагогіка. *Рідна школа*. 1993. № 3.
175. Фіцула М. М. Педагогіка : [навч. посіб. для студентів вищих пед. закладів освіти]. Київ : Видав. центр «Академія», 2002. 528 с.
176. Франко І. Твори. В 2-х т. – Т. 2 : *Оповідання*. Київ : Дніпро, 1986. С. 462–477.
177. Франко І. Я. «Schoneschreiben». *Зібрання творів*. У 50-ти т. Т. 15. Київ : Наук. думка. 1978. С. 85–91.
178. Франко І. Я. Наші народні школи і їх потреби. *Історія української школи і педагогіки* : хрестоматія. Упорядник О. О. Любар. Київ : Знання, 2003. С. 308–314.
179. Франко І. Я. Чого хоче «Галицька робітницька громада». *Історія української школи і педагогіки* : хрестоматія. Упорядник О. О. Любар. Київ : Знання, 2003. С. 306–308.
180. Хомич Л. О. Професійно-педагогічна підготовка вчителя початкових класів. Київ : «Магістр – S», 1998. 200 с.
181. Цось А. Бойовитість духу і порив до життя. *Вища школа*. 1995. № 1.
182. Цось А. Культ фізичної досконалості запорозьких козаків. *Рідна школа*. 1996. № 5,6.
183. Чавдаров С. Х. Педагогічні ідеї Тараса Григоровича Шевченка. Київ : Рад шк., 1953. 208 с.
184. Чавдаров С. Х. Тарас Григорович Шевченко і народна освіта. Київ : Вид-во Київського ун-ту, 1961. 56 с.
185. Чепіль М. М. Патріотичне виховання в педагогічній концепції Григорія Ващенко. *Збірник наукових праць*. 2015. Вип. 18. Розд. 1 : Педагогіка. С. 116–121.
186. Черніка Г. Науково-теоретичні основи трудового виховання молодших школярів за педагогічною спадщиною А. С. Макаренка. *Психолого-педагогічні проблеми сільської школи*. 2014. Вип. 48. С. 228–223.
187. Чижевський Д. Історія української літератури. Київ : Академія, 2003 . 568 с.
188. Шевченко Т. Г. Букварь южнорусскій. *Історія української школи і педагогіки* : хрестоматія. Упорядник О. О. Любар. Київ : Знання, 2003. С. 166–176.
189. Шиманська І. Ф. Леся Українка про освіту та виховання. Київ : Рад. шк., 1973. 112 с.

190. Юдіна О. В. Через ігрову діяльність – до розвитку особистості. *Педагогічна спадщина А. С. Макаренка та В. О. Сухомлинського: історія та сучасність* : матеріали обласних педагогічних читань (м. Херсон, 15 березня 2013 р.). Херсон, 2013. С. 147–151.

191. Яворницький Д. І. Гетьман Петро Конашевич Сагайдачний. Дніпропетровськ : Січ, 1991. 70 с.

192. Яворницький Д. І. Історія запорізьких козаків. У 3-х т. Київ : Ін-т історії, 1990. Т. 1. 592 с.

193. Якименко С. А. С. Макаренко про колектив та його вплив на виховання особистості. *Витоки педагогічної майстерності*. 2013. Вип. 11. С. 352–355.

194. Яремчук В. Питання підготовки українознавчих кадрів у педагогічній спадщині М. Грушевського. *Психолого-педагогічні проблеми сільської школи*. 2012. Вип. 42. С. 350–355.

Інтернет-джерела

1. Березюк О. С. Педагогічні погляди Лесі Українки. URL : <http://studentam.net.ua/content/view/8248/95/>.

2. Вплив на розвиток вітчизняної педагогічної думки педагогічних ідей та діяльності П. П. Блонського і С. Т. Шацького. URL : <http://studopedia.org/10-59450.html>.

3. Гайдученко Ю. О. Проблема духовно-морального виховання дітей у творчій спадщині Бориса Грінченка. URL : <http://srw.kspu.edu/wp-content/uploads/2012/03/Gaidychenko.pdf>.

4. Державна служба статистики України. URL : <http://www.ukrstat.gov.ua/>. (дата звернення: 15.12.2018).

5. Домбровська С. М. До вивчення питання про деякі механізми державного регулювання системи вищої освіти. URL : <http://www.kbuapa.kharkov.ua/e-book/tpdu/2010-4/doc/3/10.pdf>.

6. Дубасенюк О. А. Новаторські підходи до формування педагогічного колективу в загальноосвітніх закладах (30–80 pp. XX ст.). URL : <http://eprints.zu.edu.ua/1826/1/5.pdf>.

7. Закон України «Про вищу освіту». *Відомості Верховної Ради*. 2014. № 37–38, ст. 2004. URL : <http://www.detut.edu.ua/node/260>.

8. Закон України «Про освіту». *Відомості Верховної Ради*. 2017. № 38–39. URL : <http://zakon5.rada.gov.ua/laws/show/2145-19>.

9. Зародження та розвиток культури в епоху палеоліту. URL : <http://sdamzavas.net/1-7906.html>.

10. Іванченко А. В. А. С. Макаренко про мету й засоби виховання. URL : <http://studentam.net.ua/content/view/3395/97/>.

11. Іващенко К. В. Педагогічна система А. Макаренка: досвід організації дитячого самоврядування. URL : http://dspace.udpu.org.ua:8080/jspui/bitstream/6789/2293/1/Pedagogichna_systema_Makarenka_samovryaduvannya.pdf.

12. Іващенко К. В. Станіслав Теофілович Шацький: життєвий та творчий шлях URL : http://dspace.udpu.org.ua:8080/jspui/bitstream/6789/2294/1/Stanislav_Teofilovuch_Shatkui.pdf.

13. Ілійчук Л. В. Особистість учителя у педагогічній спадщині К. Д. Ушинського. URL : <http://conf.kubg.edu.ua/index.php/courses/ushynskiy/paper/viewFile/10/18>

14. Мотрич В. Гуманістичні ідеї В. О. Сухомлинського та їх творче впровадження у навчально-виховний процес спеціальної школи-інтернату. URL : [//library.udpu.org.ua/library_files/zbirnik_nayk_praz/2013/2013_1_22.pdf](http://library.udpu.org.ua/library_files/zbirnik_nayk_praz/2013/2013_1_22.pdf)

15. Національна стратегія розвитку освіти в Україні на 2012–2021 роки. URL : <http://www.mon.gov.ua/images/files/news/12/05/4455.pdf>.

16. Рижанова А. О. С. Т. Шацький – засновник вітчизняної соціальної педагогіки. *Вісник ХДАК*. 2010. Вип. 31. Роз. 3. Педагогіка. URL : http://nbuv.gov.ua/UJRN/hak_2010_31_31.

17. Статті про Львів. Львівське Успенське братство, його школа і друкарня. URL : <http://map.lviv.ua/statti/isaevych3.html>.

18. History of Education and Comparative Education: URL : <http://sisifo.fpce.ul.pt>.

19. Language Issues in Comparative Education Inclusive Teaching and Learning in Non-Dominant Languages and Cultures / Carol Benson and Kimmo Kosonen (Eds). Canada. URL : <https://www.sensepublishers.com/media/1624-language-issues-in-comparative-education.pdf>.

20. New Thinking in Comparative Education / Edited by Marianne A. Larsen; University of Western Ontario, Canada. URL : <https://www.sensepublishers.com/media/693-new-thinking-in-comparative-education.pdf>.

21. TOWARDS A COMPARATIVE PEDAGOGY / Robin Alexander; University of Cambridge From: Cowen, R. and Kazamias, A.M. (ed) International Handbook of Comparative Education, pp 923-942, Springer, 2009: URL : <http://www.robinalexander.org.uk/wp-content/uploads/2012/05/IHCE-chapter-59-Alexander.pdf>.

12. Рекомендована література до частини II «Розвиток вищої освіти у зарубіжних країнах»

Базова

1. Васюк О.В. Методичні рекомендації з дисципліни «Розвиток вищої освіти у зарубіжних країнах» для підготовки фахівців напрямку 0000 «Специфічні категорії» зі спеціальності 8.000005 «Педагогіка вищої школи». Київ : ДАКККіМ, 2009. 26 с.

2. Васюк О. В. Порівняльна педагогіка : підруч. Київ : ТОВ «ЦП «Компрінт» 2016. 412 с.

3. Васюк О. В. Порівняльна педагогіка : навч. посіб. [3-тє вид., доп. і перероб.]. Київ : НАКККіМ, 2013. 359 с.

4. Методичні вказівки для самостійної роботи студентів з дисципліни «Розвиток вищої освіти у зарубіжних країнах» для фахівців напрямку підготовки 1801 «Специфічні категорії» зі спеціальності 8. 18010021 «Педагогіка вищої школи». Київ : НАКККіМ, 2014. 129 с.

Допоміжна

1. Абашкіна Н. В. Принципи розвитку професійної освіти в Німеччині : монографія. Київ : Вища шк., 1998. 207 с.
2. Алферов Ю. С. Совет Европы и образование. *Педагогика*. 1998. № 7. С. 101–111.
3. Амонашвили Ш. А. Размышления о гуманной педагогике. М. : И. Д. Шалвы Амонашвили, 1995. 496 с.
4. Бек У. Что такое глобализация? [пер. с нем. А. Григорьева и В. Сидельника; общ. ред. и послесл. А. Филиппова]. М. : Прогресс-Традиция, 2001. 304 с.
5. Бондарук І. Жінка на порозі ХХІ ст. : становище, проблеми, шляхи соціального розвитку : зб. матеріалів Всеукр. конгресу жінок. Київ : [б. в.], 1998. 452 с.
6. Бордовская Н. В., А. А. Реан. Педагогика : учеб. пособ. Санкт-Петербург : Питер, 2007. 304 с.
7. Буева Л. П. Человек, культура и образование в кризисном социуме. *Философия образования* : сб. науч. тр. М. : Новое тысячелетие, 1996. С. 76–90.
8. Васюк О. В. Тенденції розвитку недержавної вищої освіти в Польщі. *Вісник Кн. палати*. 2006. № 8. С. 27–28.
9. Васюк О. В., Богдан М. Ю. Вища освіта Німеччини: структура, доступ *Наук. вісник Нац. аграр. ун-ту* : зб. наук. пр. 2005. Вип. 88. С. 45–51.
10. Васюк О. В., Лук'яненко І. Освітні реформи у Польщі. *Наук. вісник Нац. аграр. ун-ту* : зб. наук. пр. 2005. Вип. 88. С. 38–44.
11. Вощевська О. В. Професійна підготовка інженерів-аграрників в системі вищої освіти США : дис. ... канд. пед. наук : 13.00.04. Тернопіль, 2008. 194 с.
12. Вульфсон Б. Л. Мировое образовательное пространство на рубеже веков : учеб. пособ. М. : Из-во Москов. психол.-соц. ин-та, 2006. 235 с.
13. Вульфсон Б. Л. Модернизация содержания гуманитарного образования в школах Запада. *Сов. пед.* 1991. № 1.
14. Вульфсон Б. Л. Образовательное пространство на рубеже веков : учеб. пособ. М. : Из-во Москов. психол.-соц. ин-та, 2006. 235 с.
15. Вульфсон Б. Л. Сравнительная педагогика в системе современного научного знания. *Педагогика*. 1998. № 2. С. 79–89.
16. Вульфсон Б. Л. Стратегия развития образования на Западе на пороге ХХІ века. М. : Изд-во УРАО, 1999. 208 с.
17. Вульфсон Б. Л. Управление образованием на Западе: тенденции централизации и децентрализации. *Педагогика*. 1997. № 2. С. 110–117.
18. Вульфсон Б. Л., Малькова З. А. Сравнительная педагогика. М. : Ин-т практич. психол.; Воронеж : НПО «МОДЭК», 1996. 236 с.
19. Галус О. М., Шапошнікова Л. М. Порівняльна педагогіка : навч. посіб. Київ : Вища шк., 2006. 215 с.
20. Глотова Г. В. Развитие творческого потенциала будущих инженеров в вузах США и Западной Европы : дис. ... канд. пед. наук : 13.00.08. Казань, 2005. 209 с.
21. Головань М. С. Аналіз тенденцій розвитку вищої освіти в умовах глобалізації, інтеграції та інформатизації суспільства. *Проблеми сучасної педагогічної освіти. Серія: Педагогіка і психологія*: зб. ст. Ялта : РВВ КГУ, 2011. Вип. 31. Ч. 1. С. 203–211.
22. Горбатенко В. Друге народження ідеї модернізації, або синтагма

постмодернізації. *Людина і політика*. 1999. № 1. С. 30–35.

23. Громовий В. Глобальна освіта й українська школа. *Шлях освіти*. 1998. № 1. С. 13–20.

24. Данилишена Т. Етапи становлення дистанційної освіти як інноваційної форми навчання магістрів. *Вісник Львів. ун-ту. Серія педагогічна*. 2008. Вип. 24. С. 46–52.

25. Джуринский А. Н. Зарубежная школа: история и современность : учеб. пособ. М. : Изд-во Рос. открытого ун-та, 1992. 177 с.

26. Джуринский А. Н. Развитие образования в современном мире. М. : Изд-во открытого Рос. ун-та, 1999. 200 с.

27. Довгодько Т. Адаптація іноземних студентів до освітнього середовища України. *Пед. і психол. проф. освіти*. 2013. № 2 С. 114–120.

28. Євменкова К. Фінансування послуг вищої освіти в країнах Заходу. *Наука молода*. № 9. 2008. С. 88–90.

29. Єгоров Г., Лавриченко Н. Тенденції розвитку порівняльної педагогіки за кордоном. *Шлях освіти*. 1999. № 1. С. 19–23.

30. Загоруйко Л. Періоди розвитку польської іншомовної освіти. *Порівняльно-пед. студії*. 2015. № 1(23). С. 13–19.

31. Закон України «Про освіту». *Освіта*. 1996. 21 серп.

32. Зарецька Л. М., Кулініч О. А. Роль освіти в економічному розвитку. *Економічна стратегія і перспективи розвитку сфери торгівлі та послуг*. 2014. Вип. 2. С. 197–207.

33. Зязюн Л. Освітня система Франції. *Рідна школа*. 2001. листоп.

34. Ігнатюк О. А. Особливості підготовки сучасних фахівців у системі вищої професійної освіти США. *Теорія і практика управління соціальними системами*. 2011. № 1. С. 55–64.

35. Ілюченко І. І. Напрямки впровадження в Україні зарубіжного досвіду неперервної освіти. *Вісник НТУ «ХП»*. Серія: *Технічний прогрес і ефективність виробництва*. Харків : НТУ «ХП». 2013. № 45 (1018). С. 58–62.

36. Каленюк І. Критерії ефективності витрат на освіту. *Економічний Часопис*. XXI. 2001. № 4.

37. Капранова В. А. Сравнительная педагогика. Школа и образование за рубежом : учеб. пособ. Минск : Новое знание, 2004. 222 с.

38. Кічук Н. В. Освіта у сучасному світі : навч. посіб. Ізмаїл : [б. в.], 2001. 88 с.

39. Корсак В. Вимірювання ефективності освіти – нерозв’язана проблема. *Шлях освіти*. 1998. № 4. С. 16–19.

40. Корсак К. В. Світова вища освіта. Порівняння і визнання закордонних кваліфікацій і дипломів : монографія. Київ : [б. в.], 1997. 207 с.

41. Красовська О. Ю. Інтернаціоналізація вищої освіти в умовах глобалізації світового освітнього простору. *Вісник Академії митної служби України. Сер.: Економіка*. 2011. № 2. С. 102–109.

42. Лавриченко Н. Реформування освіти в європейських країнах за умов їх інтеграції. *Шлях освіти*. 1997. №2. С. 20–24.

43. Лещенко О. Політика ЮНЕСКО в освітній сфері. *Україна-Європа-Світ. Серія: Історія, міжнародні відносини*. Міжнар. зб. наук. пр. 2014. Вип. 14. С. 344–349

44. Лузан П. Г. Методи і форми організації навчання у вищій аграрній школі : навч. посіб. Київ : Аграрна освіта, 2003. 224 с.

45. Лузан П. Г. Теорія і методика формування навчально-пізнавальної активності студентів : монографія. Київ : НАУ, 2004. 272 с.
46. Лутай В. С. Філософія сучасної освіти : навч. посіб. Київ : Центр «Магістр-8» Творчої спілки вчителів України, 1996. 256 с.
47. М'яковський М. Є. Організація та реформування педагогічної освіти в міжнародному контексті. *Наук. вісник Ужгород. нац. ун-ту. Серія: Педагогіка, соціальна робота*. Вип. 30. С. 103–105.
48. Мазоха Д. Феномен європейської інтеграції педагогічної освіти. *Вища освіта України*. 2007. № 2. С. 82–87.
49. Митина В. С. Частные школы в развитых странах Запада. *Педагогика*. 1996. – № 4. С. 87–91.
50. Ніколаєв І. В. Підходи щодо оцінки економічної ефективності системи дистанційної освіти. *Бізнесінформ Економіка*. 2012. № 7. С. 218–221.
51. Павліченко О. Рада Європи і питання освіти. *Шлях освіти*. 1996. № 1. С. 33–35.
52. Педагогіка : учеб. / Л. П. Крившенко и др. ; [под. ред. Л. П. Крившенко]. М. : ТК Велби, Изд-во Проспект, 2006. 432 с.
53. Педагогічна освіта : інформаційно-методичний бюлетень з проблем розвитку вищої школи за рубежом. Укладачі: Я. Я. Боллобаш, Л. П. Пуховська. Вип. 1. Київ : [б. в.], 1993. 15 с.
54. Пилаєва Т. В. Організаційно-педагогічна структура Відкритого університету Великої Британії. *Педагогіка формування творчої особистості у вищій і загальноосвітній школах*. 2013. Вип. 28 (81). С. 279–284.
55. Пилиповский В. Я. Требования к личности учителя в условиях высокотехнологического общества. *Педагогика*. 1997. № 5. С. 97–103.
56. Подра О. П. Інвестиції в професійне навчання як інструмент накопичення специфічного людського капіталу. *Вісник Дніпропетров. ун-ту. Серія «Економіка»*. 2011. Вип. 5/2. С. 126–132.
57. Пронников В. О., Ладанов І. Д. Освіта в Японії. Київ : Знання, 1991. 32 с.
58. Пуховська Л. Розвиток теорії професійної підготовки вчителів у країнах Заходу. *Шлях освіти*. 1998. № 1. С. 20–25.
59. Реформы образования в современном мире : глобальные и региональные тенденции. М. : [б. и.], 1995. 180 с.
60. Романовський О. Г. Теоретичні і методичні основи підготовки інженера у вищому навчальному закладі до майбутньої управлінської діяльності : автореф. дис. ... д-ра пед. наук : спец. 13.00.04. Київ, 2001. 40 с.
61. Романовський О. О. Теорія і практика зарубіжного досвіду в підприємницькій освіті України : монографія. Київ : Деміур, 2002. 400 с.
62. Самсонова О. О. Неперервна освіта як чинник розвитку сучасного суспільства. *Педагогіка формування творчої особистості у вищій і загальноосвітній школах*. 2014. Вип. 36 (89). С. 355–361.
63. Сбруєва А. А. Порівняльна педагогіка : навч. посіб. 2-ге вид., стер. Суми : Університетська книга, 2005. 320 с.
64. Сбруєва А. А. Порівняльна педагогіка : навч. посіб. Суми : Ред. вид. відділ СДПУ, 1999. 300 с.
65. Сбруєва А. А. Тенденції реформування середньої освіти розвинених англомовних

країн в контексті глобалізації (90-ті рр. ХХ– початок ХХІ ст.): монографія. Суми : Сумська обл. друк.; Козацький вал, 2004. 500 с.

66. Селевко Г. К. Современные образовательные технологии : учеб. пособ. М. : Народ. образование, 1998. 256 с.

67. Січко І. О. Особливості екологічної освіти у країнах Східної Азії. *Научная и техническая информация в планировании и осуществлении научных исследований и реализации проектов* : сб. науч. докладов. Варшава, 2014. Ч. 3. С. 14–18.

68. Соколова М. А., Кузьмина Е. Н., Родионов М. Л. Сравнительная педагогика. М. : Просвещение, 1978. 192 с.

69. Состояние и развитие дистанционного образования в мире: научно-аналитический доклад / [под общ. ред. В. И. Овсянникова]. М., [б. и.], 1997. 44 с.

70. Таджян С. А. Культура и педагогика мира. *Педагогика*. 1997. № 6. С. 3–14.

71. Тараненко І. Нові орієнтації в соціально-політичній освіті європейських країн. *Шлях освіти*. 1999. № 3. С. 29–31.

72. Тедеско Х. К., Адаміо М. Початкова освіта : тривалість навчання та кількість годин. *Шлях освіти*. 1998. № 3. С. 16–19.

73. Трілленберг Г. Модернізація освіти як чинника людського капіталу у контексті розбудови «Нової економіки». *Вісник ТАНГ*. 2005. № 4. С. 1–7.

74. Тупичак Л. Розвиток системи управління якістю освіти у Великобританії: досвід для України. *Ефективність державного управління*. 2012. Вип. 30. С. 325–334.

75. Харпер Х., Гарнер Л. Влияние рынка на профессиональное образование в Великобритании. *Педагогика*. 1998. № 8. С. 96–102.

76. Чепіль М. М. Порівняльна педагогіка : навч. посіб. Київ : Академвидав, 2014. 216 с.

77. Чижевський Б. Місце і роль приватних закладів у загальній системі освіти. *Шлях освіти*. 1998. № 3. С. 46–48.

78. Швед М. Тенденції розвитку зарубіжної екологічної освіти. *Вісник Львів. ун-ту. Серія педагогічна*. 2003. Вип. 17. С. 167–174.

79. Шпак О. Чи варто кидати гроші на школу? *Освіта*. 1995. 8–15 листопада.

80. Шрейдер Ю. А. Цели и ценность образования. *Философия образования* : сб. науч. ст. М. : Новое тысячелетие, 1996. С. 135–148.

81. Ярова О. Тенденції упровадження європейського виміру у початкову освіту Євросоюзу. *Порівняльно-пед. студії*. 2013. № 4(18). С. 63–72.

82. Bernlehr G., Johnson L. Das Praktikum in sozialen Berufen. Eine systematisches Modell zur Anleitung. Weinheim und Basel : Beltz, 1995. 145 s.

83. Gesamtverbandliches Ausbildungskonzept. Qualität in unserer Ausbildung. Berlin. 2012. 46 s.

84. Lauer mann K, Knapp G. Sozialpädagogik in Österreich. Perspektiven in Theorie und Praxis. Mohorjeva Verlag, 2003. 503 s.

85. Lauer mann K. Sozialpädagogische Berufsbildung. Studien Verlag : Innsbruck-Wien, 1998. 251 s.

Інтернет-джерела

1. Ануфриева И. Л. Непрерывное образование во Франции. Вчені записки

- ХГУ «НУА». URL : <http://dspace.nua.kharkov.ua/jspui/bitstream/123456789/399/1/%D0%90%D0%BD%D1%83%D1%84%D1%80%D0%B8%D0%B5%D0%B2%D0%B0%20%D0%98.%D0%9B..pdf>.
2. Будапештсько-Віденська Декларація про створення Європейського простору вищої освіти (Будапешт, Відень, 12 березня 2010 р.) URL : <http://old.nau.edu.ua/ru/EduProcess/Bologna/budviddek/>.
3. Дупак Н. В. Особливості стандартизації у професійній освіті західноєвропейських країн: порівняльний аналіз. URL : <http://studentam.net.ua/content/view/7856/97/>
4. Електронна версія підручника для опрацювання при підготовці до семінарських занять. URL : http://socgum.mdpu.org.ua/index.php?option=com_mtree&task=viewlink&link_id=2626&Itemid=0.
5. Закон України «Про вищу освіту». Відомості Верховної Ради. 2014. – № 37–38, ст. 2004. URL : <http://www.detut.edu.ua/node/260>.
6. Зигало О. А. Особливості децентралізованої системи управління сферою освіти: досвід Франції. URL : <http://www.kbuapa.kharkov.ua/e-book/apdu/2010-2/doc/4/02.pdf>.
7. Інформаційно-технологічний підхід до вирішення проблеми. URL : <http://studopedia.org/10-46558.html>.
8. Кульчицька О. Міжнародна співпраця України з ЮНЕСКО в галузі освіти: досвід, проблеми, пошуки рішень. URL : <http://pps.udpu.edu.ua/article/view/18797>.
9. Майборода О. В. Дистанційне навчання як пріоритетний напрямок вищої освіти. *Інформаційні технології і засоби навчання*. 2011. №5 (25). URL : <http://www.journal.iitta.gov.ua>.
10. Мокрієв М. В. Інформаційна підтримка дистанційного навчання в сільськогосподарському дорадництві. URL : <http://www.sworld.com.ua/konfer30/853.pdf>.
11. Наугольникова О. А. Становлення і розвиток вищої економічної освіти в США. URL : [http://www.irbis-nbuv.gov.ua/cgi-bin/irbis_nbuv/cgiirbis_64.exe?C21COM=2&I21DBN=UJRN&P21DBN=UJRN&IMAGE_FILE_DOWNLOAD=1&Image_file_name=PDF/pspo_2013_39\(2\)_27.pdf](http://www.irbis-nbuv.gov.ua/cgi-bin/irbis_nbuv/cgiirbis_64.exe?C21COM=2&I21DBN=UJRN&P21DBN=UJRN&IMAGE_FILE_DOWNLOAD=1&Image_file_name=PDF/pspo_2013_39(2)_27.pdf).
12. Національна стратегія розвитку освіти в Україні на 2012-2021 роки. URL : <http://www.mon.gov.ua/images/files/news/12/05/4455.pdf>.
13. Національна стратегія розвитку освіти в Україні на період до 2021 року : Указ Президента України від 25.06.2013 р. № 344/2013. URL : <http://www.president.gov.ua/ru/documents/15828.html>.
14. Ничкало Н. Теоретико-методологічні засади розвитку порівняльної професійної педагогіки. URL : <http://www.khnu.km.ua/root/res/2-7001-11.pdf>.
15. Основні проблеми сучасних систем освіти та шляхи їх розв'язання URL : <http://studopedia.org/10-46557.html>.
16. Програма «Молодь в дії» в Україні. URL : <http://yia.org.ua/common/programu.html>.
17. Прокопенко І. Ф. Трансформація вищої освіти в Україні в контексті глобалізаційних тенденцій. URL :

<http://dspace.hnpu.edu.ua/bitstream/123456789/2308/1/%D0%9F%D1%80%D0%BE%D0%BA%D0%BE%D0%BF%D0%B5%D0%BD%D0%BA%D0%BE%20%D0%86.%20%D0%A4.pdf>.

18. Сбруєва А.А. Порівняльна педагогіка. URL : <http://www.twirpx.com/file/328092/>. – Заголовок з екрану.

19. Ситник О. Грамотність як складова освіти дорослих на прикладі Ірландії. *Зб. наук. пр.* 2014. Час. 2. URL : library.udpu.org.ua/library_files/zbinuk_nayk_praz/2014/2/46.pdf 343 348.

20. Стойка О. Я. Деякі особливості розвитку системи вищої освіти в США і професійної підготовки фахівців. *Наук. вісн. Ужгород. нац. ун-ту. Сер. «Педагогіка, соціальна робота»*. Вип. 27. URL : <http://dspace.uzhnu.edu.ua/jspui/bitstream/lib/1898/1>.

21. Стойкова Г.Г. Досвід мовного будівництва у країнах світу. URL : <http://www.sworld.com.ua/konfer31/104.pdf>.

22. Теодорович А. Роль зарубіжних наукових центрів з порівняльної педагогіки та міжнародної освіти у розвитку компаративістики. *Порівняльно-педагогічні студії*. 2009. № 2. URL : <http://pps.udpu.org.ua/article/viewFile/17851/15581>.

23. Торбіна Т. В. Конструктивізм та особистісно-орієнтований підхід у процесі професійної підготовки майбутніх фахівців. URL : <http://ea.dgtu.donetsk.ua:8080/jspui/bitstream/123456789/18852/1/torbina.pdf>.

24. Троцько Г.В. (ред) Курс лекцій з порівняльної педагогіки. URL : <http://www.twirpx.com/file/1205311/>.

25. Чернова К. О. Глобалізація як вимір сучасності: соціокультурний аспект. URL : http://www.soc.univ.kiev.ua/sites/default/files/library/elopen/actprob13_16.pdf.

26. Шевченко Л. С. Фінансування вищої освіти: диверсифікація джерел. URL : <http://tlaw.nlu.edu.ua/wp-content/uploads/2015/07/%D0%A8%D0%B5%D0%B2%D1%87%D0%B5%D0%BD%D0%BA%D0%BE-1.pdf>.

27. Шуневич Б. І. Тенденції розвитку дистанційного навчання у зарубіжній вищій школі. URL : <http://journal.iitta.gov.ua/index.php/itlt/article/viewFile/122/108>.

28. Teaching and learning at the OU. URL : <http://www8.open.ac.uk/about/main/the-ouexplained/teaching-and-learning-the-ou>

